

Ηθική του Πολέμου: Συλλογική ενοχή & η θέση των αμάχων

/ [Πεμπτούσια](#)

Η τμηματική δημοσίευση της μελέτης της θεολόγου κ. Βασιλικής Ρούσκα (προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=66020>), σχετικά με τις ηθικές αρχές κατά τη διάρκεια πολεμικών συρράξεων, συνεχίζεται με την εξέταση του ρόλου των συλλογικοτήτων, αλλά και των αμάχων.

Η ανηθικότητα εμφανίζεται και στο γραφειοκρατικό σύστημα αφού οι εγκαταστάσεις για ανθρώπους με PTSD (Post-Traumatic Stress Disorder = μετατραυματικό στρες) είναι ανεπαρκείς. Ο συγγραφέας θέτει ένα ρητορικό ερώτημα σύμφωνα με το οποίο διερωτάται πως είναι δυνατόν ένας εκπαιδευόμενος ψυχίατρος που ακούει χιλιάδες ιστορίες από παλαίμαχους να μην υποκύπτει και ο ίδιος σε βαθιά αισθήματα ενοχής. Ακόμη περισσότερες ενοχές με την εξιστόρηση ανθρωποκτονιών μπορεί να νιώσει ένας ευαίσθητος άνθρωπος σε σημείο μάλιστα να νιώθει και ο ίδιος συνένοχος. Αυτό που παρατηρείται εδώ είναι η σύγκρουση ρόλων για την οποία ευθύνεται η ανηθικότητα του πολέμου. Ο γραφειοκρατικός μηχανισμός του συστήματος έχει τη δυνατότητα να αναθέσει την ευθύνη σε άτομα αλλά αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο αν υπάρξει δημόσια κατακραυγή, διαφορετικά δεν αποτελεί προτεραιότητα στη διοίκηση.

Πηγή:<http://margo187.wordpress.com/>

Όταν ο πόλεμος αφορά συλλογικότητες, οι άνθρωποι που τις απαρτίζουν δεν είναι εκτεθειμένοι στο αίσθημα της ενοχής, παρόλο που οι ενέργειές τους χαρακτηρίζονται από βία εναντίον των «άλλων». Τελετουργίες σωφρονιστικές αποκαλεί ο συγγραφέας την «ημέρα του Εξιλασμού» στον Ιουδαϊσμό και την εξομολόγηση στην Καθολική εκκλησία αφού δεν αποδέχονται σε καμία περίπτωση την νομιμότητα του πολέμου. Ο συγγραφέας δίνει τρία παραδείγματα συλλογικοτήτων και περιγράφει τη συμπεριφορά τους είτε κατά τη διάρκεια του πολέμου είτε μετά τη λήξη του. Πρώτο παράδειγμα η Γερμανία που στην προσπάθειά της να υπερβεί το παρελθόν και να συμφιλιωθεί με αυτό αναγνώρισε πλήρως την ενοχή της και προσπάθησε να εξαργυρώσει τα σφάλματα του προηγούμενου καθεστώτος της.

Η ηττημένη στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο Ιαπωνία δεν ήταν πρόθυμη να αναγνωρίσει την ενοχή της για την κακομεταχείριση των χωρών από τον στρατό της κατά τη διάρκεια του πολέμου όπως ήταν η μαζική δολοφονία, η γενοκτονία και οι πολεμικοί βιασμοί που έλαβαν χώρα κατά την περίοδο των έξι εβδομάδων μετά την ιαπωνική άλωση της πόλης της Ναντσίνγκ, την πρώην πρωτεύουσα της Δημοκρατίας της Κίνας ή αλλιώς ο «βιασμός της Ναντσίνγκ» (1937) και ο εξαναγκασμός των «γυναικών αναψυχής». Η Τουρκία πάλι ως ουδέτερη και με κοινοβουλευτικό δημοκρατικό πολίτευμα δεν συμμετείχε σε δημόσιες συζητήσεις

που διεξάχθηκαν για τις πράξεις του προηγούμενου καθεστώτος κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Οι «ηττημένοι» από τη μάχη λένε συνήθως «συγγνώμη» προσπαθώντας να εξαλείψουν τις τύψεις τους. Από την άλλη οι «νικητές» οι οποίοι βιαιοπραγούσαν κατά τη διάρκεια πολέμου, εξαλείφουν από τη συλλογική μνήμη τις ανήθικες πράξεις τους και ταυτόχρονα προβάλλονται ως ήρωες που έσωσαν χιλιάδες ζωές και ως προστάτες των πολιτών.

Οι πολίτες ως ένας ηθικός περιορισμός

Κατά τον πόλεμο ο άμαχος πληθυσμός αντιμετωπίζεται διαφορετικά από αυτούς που συμμετέχουν στη μάχη, ανάλογα με τη συμμετοχή τους. Περιπτώσεις στην ιστορία μαρτυρούν τη μετατροπή αμάχων σε πολεμιστές. Οι άμαχοι πολίτες προστατεύονται από την πολιτική ωστόσο υπάρχουν ιστορικά παραδείγματα που φαίνεται να παραμερίζεται ο ηθικός περιορισμός.

Η χριστιανική παράδοση κατά τον συγγραφέα επιδίωξε να περιορίσει τον πόλεμο και να φέρει την ειρήνη χωρίς όμως ουσιαστικό αποτέλεσμα αφού σταδιακά η χριστιανική θεολογία καθιέρωσε τη χριστιανική αυθεντία σε θέματα πίστης αλλά και σε κοινωνικά. Ακόμη παρόλο που είναι ο χριστιανισμός αντίθετος στον πόλεμο παρότρυνε τους αμάχους να παραχωρήσουν την περιουσία τους στο στρατό.

Η έννοια του «δίκαιου πολέμου» ξεκίνησε από τον θεολογικό χώρο από το μεσαίωνα ακόμη με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον ιερό Αυγουστίνο ο οποίος δικαιολόγησε τον πόλεμο σε περίπτωση αδικίας, νομικής ή ηθικής. Μέχρι τον 13^ο αιώνα ο πάπας Γρηγόριος ΙΧ συνέταξε ένα κατάλογο με οκτώ ομάδες ανθρώπων που είναι υπό προστασία κατά τη διάρκεια πολέμου: ιερείς, μοναχοί, θρησκευόμενοι, προσκυνητές, έμποροι, αγρότες, οι «εκ φύσεως αδύναμες» γυναίκες, τα παιδιά, οι χήρες και τα ορφανά. Οι συγκεκριμένες ομάδες είναι ακίνδυνες και απαγορεύεται να τις βλάψουν, είναι οι αθώοι.

Η θεωρία του δίκαιου πολέμου ήρθε να συμπληρώσει το διεθνές δίκαιο, μια χριστιανική νόρμα εκκοσμικεύτηκε. Έτσι διαμορφώθηκε το «*jus in bello*» (δίκαιο του πολέμου) το οποίο εστιάζει στην ανθρώπινη μεταχείριση στρατιωτών και αμάχων. Οι κατοικημένες περιοχές δεν πρέπει να γίνονται στόχοι βομβιστικών επιθέσεων ούτε βέβαια αντικείμενα εκδίκησης των ενόπλων. Ο Εμφύλιος έπαιξε σημαντικό ρόλο για τον κώδικα της Lieber (1863) όσον αφορά τον στρατιωτικό νόμο για τα κατεχόμενα. Αφενός ο κώδικας απαγορεύει εγκλήματα που μπορεί να τιμωρούνταν με εκτέλεση όπως είναι λεηλασίες, βιασμοί και δολοφονίες. Αφετέρου η πείνα ή η αναγκαστική μετακίνηση του άμαχου πληθυσμού είναι αποδεκτή ως

στρατηγική και θεωρείται στρατιωτική αναγκαιότητα η προστασία των αμάχων καθώς και οι περιουσίες τους.

Ο κώδικας της Lieber υπήρξε πρόδρομος της Σύμβασης της Γενεύης (1949-1950) και αντανάκλouse τις διαρκείς ηθικές εντάσεις σχετικά με τους αμάχους και την επιτακτικότητα της νίκης. Η Σύμβαση της Γενεύης αντικατοπτρίζει τις φρικτές εμπειρίες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Δύο πρωτόκολλα που προστέθηκαν το 1977 σχετίζονται με την προστασία των θυμάτων των διεθνών ενόπλων συρράξεων. Έτσι ορίστηκε η γενική προστασία των πληθυσμών από «ορισμένες συνέπειες του πολέμου» και παράλληλα η προστασία των αλλοδαπών σε ένα από τα μέρη που είναι κατεχόμενα. Ακόμη, υπάρχουν λεπτομερείς διατάξεις για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στους πληθυσμούς αυτούς στην κατεχόμενη περιοχή.

Οι συμβάσεις της Γενεύης και οι διατάξεις αποτελούν το αποκορύφωμα των ανθρωπιστικών ανησυχιών νεωτερικότητας αφού όχι μόνο προστατεύουν τους αμάχους αλλά επιδιώκουν να περιορίσουν τις στρατιωτικές καταστροφές. Αναφέρει ο συγγραφέας την αρχή της ασυλίας για τους αμάχους (The Principle of non-combatant immunity-“PNCI”) ως ένα είδος ανθρωπιστικής αναστολής που απορρέει από τα ανθρώπινα συναισθήματα και τις πολεμικές εντάσεις. Η συγκεκριμένη αρχή θεωρείται ως ένα είδος «ηθικών διακοπών» που είναι αναγκαίο σε περιπτώσεις ακραίας βίας ή δολοφονιών. Κατά τον 20ό αιώνα παρατηρήθηκε σύγχυση του κανονιστικού δικαίου μεταξύ μαχητών και αμάχων αφού σημειώθηκαν βιαιοπραγίες σε παγκόσμιο επίπεδο με υπεύθυνους αντάρτες, στρατιωτικές και παραστρατιωτικές δυνάμεις.

Λιγότερο αναγνωρίζεται η ανήθικη συμπεριφορά των προηγμένων σύγχρονων κοινωνιών οι οποίες μετέφεραν την τεχνολογία τους στον αέρα βάζοντας στόχους για να δολοφονούν όπως έγινε στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με έγκριση των Τσώρτσιλ και Τρούμαν. Με αυτή την τακτική αποσκοπούσαν στην αποδυνάμωση του ηθικού των εχθρών. Ενδεικτικά αναφέρεται ο βομβαρδισμός του Μάρμπουργκ και του Αμβούργου (1943) από τη Βρετανική Βασιλική Αεροπορία (RAF), η πυρκαγιά στη Δρέσδη δύο χρόνια μετά, βομβαρδισμός στο Τόκιο και αποκορύφωμα όλων η ατομική βόμβα στη Χιροσίμα της Ιαπωνίας. Ο συγγραφέας θίγει εδώ την ανηθικότητα των δημοκρατικών κοινωνιών οι οποίες δεν έλαβαν υπόψη τις Συμβάσεις της Γενεύης αφού δεν έκαναν διάκριση μεταξύ στρατιωτικών και αμάχων κατά τις εναέριες δολοφονίες.